

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของประชากรอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของเมือง ส่งผลต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะอย่างต่อเนื่อง และยังขาดระบบการจัดการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบของทรัพยากรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อาคารและสำนักงานที่มีมากมายในประเทศ เป็นอีกแหล่งหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยอันเนื่องมาจากกิจกรรมต่างๆ ทั้งการอุปโภคและบริโภค ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการลดและคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด โดยนำไปใช้ประโยชน์ทั้งขยะรีไซเคิล เศษอาหาร กิ่งไม้ และใบไม้ เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าก่อนนำไปบำบัดด้วยการเผา เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าหรือการหมักทำปุ๋ย และฝังกลบ การรณรงค์ให้ผู้ประกอบการ ในอาคารและสำนักงานได้ร่วมกันจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยเปลี่ยนการจัดการขยะเป็นการจัดการทรัพยากร ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และลดปริมาณขยะที่ต้องส่งกำจัด

ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอย เป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญในลำดับต้น เนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอยส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านภูมิทัศน์ของเมือง สุขอนามัยของประชาชน ระบบนิเวศ การปนเปื้อนของน้ำ การเกิดมลพิษทางอากาศจากขยะมูลฝอย ฯลฯ ขยะอันตราย หรือที่เรียกกันว่าขยะพิษ ขยะอันตรายเหล่านี้มีอยู่ทั้งในบ้านเรือน ที่พักอาศัย อาคารสำนักงาน และร้านค้าต่างๆ หากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อแหล่งน้ำ พื้นดิน และอากาศ สำนักสิ่งแวดล้อมในฐานะหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะอันตรายให้แก่ทุกคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน (สำนักสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร, 2555)

ในปี 2557 ที่ผ่านมารวมคลุมมลพิษ มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นทั่วประเทศ จำนวน 26.2 ล้านตัน ลดลงจากปีที่ผ่านมา 0.6 ล้านตัน โดยอัตราการผลิตขยะต่อคน 1.11 กิโลกรัมต่อคนต่อวันในจำนวนนี้ ขยะถูกนำไปกำจัดตามขั้นตอนอย่างถูกต้องเพียง 14.7 ล้านตันเท่านั้น ในสถาน

กำจัดขยะมูลฝอย 2,450 แห่งทั่วประเทศ แม้ตัวเลขขยะใหม่จะลดลง แต่ยังมีขยะเก่าสะสมที่รอการกำจัดอีกประมาณ 15 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2557)

การกำหนดแนวทางปฏิบัติ ด้านการลด การคัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะชุมชนที่ถูกหลักวิชาการจากภาครัฐจะมีนโยบาย แผน และการดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากมายหลายประการเพื่อแก้ไขปัญหา แต่การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มักจะเป็นการกำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนาจากกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่หยิบยื่นให้กับประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ แต่ผลลัพธ์ที่ได้กลับกลายเป็นความล้มเหลวและไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากประชาชนยังไม่ให้ความร่วมมือร่วมใจในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง ประชาชนยังคงขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และมองไม่เห็นคุณค่าของการดำเนินการซึ่งมิได้ริเริ่มโดยประชาชนเอง ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เริ่มตระหนักว่าการแก้ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยให้บรรลุผลและเกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคตนั้นจำเป็นต้องมีความเข้มแข็งของชุมชนเป็นฐานสำคัญ ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ จึงพยายามปรับบทบาทของตน ให้กลายเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานร่วมกันเพื่อให้ชุมชนต่าง มีความเข้มแข็งในที่สุด (จำลอง โพธิ์บุญ, 2554 : 473)

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอย ไม่มีรถขนเก็บขยะจึงทำให้ไม่มีถังขยะไว้ให้บริการประชาชน เนื่องจากการจัดซื้อรถเก็บขยะต้องใช้งบประมาณในการจัดซื้อเป็นจำนวนเงินหลักล้าน ซึ่งเป็นงบประมาณจำนวนมาก องค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอยไม่มีงบในการจัดซื้อรถเก็บขยะไว้บริการประชาชนได้ เนื่องจากรบประมาณในแต่ละปีขององค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอยได้ให้ความสำคัญในโครงการก่อสร้างรางระบายน้ำเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำกับกลุ่มผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอยเรียกร้องให้มีการช่วยเหลือในทุกๆ ปี ดังนั้นการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอยประชาชนจึงมีการจัดเก็บกันเอง โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีกำจัดขยะมูลฝอยโดยการเผาทำลาย และนำไปทิ้งกลางแจ้ง ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกสุขลักษณะ จึงก่อให้เกิดมลพิษเพิ่มมากขึ้น ปัญหาผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอยคงไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงลงได้

ล่าสุดองค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอยได้ดำเนินการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านเรื่องของขยะมูลฝอย เพื่อรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลลงเตอยและส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และนำข้อมูลที่ผ่านเวทีการประชุมประชาคมแต่ละหมู่บ้านมาวิเคราะห์ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้องถึงปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน โดยให้

ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนร่วมกัน พร้อมทั้งได้ให้ความรู้ แนวทางปฏิบัติ ด้านการลด การคัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะจากชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย มีนโยบายเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ยให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ชุมชนเข้มแข็ง และประชาชนมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความเข้มแข็งของประชาชน โดยจะเห็นได้ว่าปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน เป็นปัญหาสำคัญควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนั้นหากประชาชนยังคงขาดความเข้มแข็งในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ปัญหาผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากขยะมูลฝอยคงไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงลงได้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ทั้งในด้านทางปฏิบัติ ด้านการลด การคัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะจากชุมชน โดยถูกหลักสุขาภิบาล ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลงดเตี้ย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
2. รายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน, อาชีพหลักของครัวเรือน, ขนาดของครัวเรือน, ระยะเวลาการตั้งบ้านเรือน, ทำเลที่ตั้งบ้านเรือน, ความบ่อยครั้งในการร่วมกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และความบ่อยครั้งในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองใน

ชุมชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลงเดือย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับเปรียบเทียบปัจจัยที่มีต่อความเข้มแข็งของประชาชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลงเดือย โดยใช้ประเด็นการศึกษาวิจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของประชาชนด้วยประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

1.1 การร่วมมือกระทำการในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

1.2 การร่วมคิดในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

1.3 การร่วมรู้สึกถึงปัญหาของขยะมูลฝอยชุมชนร่วมกัน

1.4 ความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการช่วยกันลดขยะมูลฝอยในชุมชน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลงเดือย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลงเดือย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 11 หมู่บ้าน จำนวน 6,129 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลงเดือย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ปีพ.ศ. 2556-2558)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลงเดือย อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 375 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) สัดส่วนของลักษณะที่สนใจ

ประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ผู้วิจัยยอมรับได้เท่ากับ 5%

4. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ประกอบด้วย

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากร ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา และความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดการขยะมูลฝอย

4.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน

4.3 ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม ได้แก่ อาชีพหลักของครัวเรือน, ขนาดของครัวเรือน, ระยะเวลาการตั้งบ้านเรือน, ทำเลที่ตั้งบ้านเรือน, การมีตำแหน่งในการบริหารองค์กรชุมชน และความบ่อยครั้งในการร่วมกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

4.4 ข้อมูลพื้นฐานด้านการเมือง ได้แก่ การมีตำแหน่งสมาชิกหรือคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทางด้านการเมืองท้องถิ่นในชุมชน และความบ่อยครั้งในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองในชุมชน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านการร่วมมือกระทำ, ด้านการร่วมคิด, ด้านการร่วมรู้สึก และด้านความเป็นเจ้าของชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อ.ป.ท) หมายถึง องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

✧ ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ต้องการกำจัด หรือไม่ต้องการใช้ เช่น เศษอาหาร เศษกระดาษ กระป๋อง ขวดแก้ว ขวดพลาสติก ถังพลาสติก เศษผ้า โลหะ กิ่งไม้ ใบไม้ ชากสัตว์ มูลสัตว์ เศษวัสดุที่ทิ้งจากบ้านเรือน ที่พักอาศัย หรือสถานที่ต่างๆ

ความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนมีความตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในการเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นด้วยตัวของ

ประชาชนเอง ซึ่งความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย สามารถวัดได้จาก องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการร่วมกระทำ (Physically Involved) 2) ด้านการร่วมคิด (Intellectually Involved) 3) ด้านการร่วมรู้สึก (Emotionally Involved) 4) ด้านความเป็นเจ้าของ ชุมชน (Sense of Belonging)

ด้านการร่วมคิด (Intellectually Involved) หมายถึง การที่ประชาชนคิดพิจารณา การใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ อย่างระมัดระวัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีปริมาณขยะลดลง ตามหลัก 3Rs (Reduce Reuse Recycle) รวมถึงการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ ต่อสิ่งแวดล้อม

ด้านการร่วมรู้สึก (Emotionally Involved) หมายถึง ความรู้สึกของประชาชนที่มี ต่อปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจในการกระทำ ของสมาชิกในครัวเรือน, สถานประกอบการ และบุคคลอื่นๆ ที่กระทำการต่างๆ โดยไม่ตระหนัก ถึงผลกระทบต่อปัญหาขยะมูลฝอย, ความเต็มใจและความยินดีของประชาชนในการให้ความ ร่วมมือแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน

ด้านความเป็นเจ้าของชุมชน (Sense of Belonging) หมายถึง ประชาชนมี ความรู้สึกว่าตนเอง คือ ส่วนหนึ่งของชุมชน มีบทบาทร่วมรับผิดชอบ, ร่วมยอมรับทั้งประโยชน์ และโทษที่เกิดขึ้นในการแก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชน และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชน อย่างไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ให้การปกป้องรักษาและ พัฒนาสังคมเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตัวของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ด้านการร่วมกระทำ (Physically Involved) หมายถึง การที่ประชาชนได้กระทำ การลดปริมาณขยะตามหลัก 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ร่วมส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไปสู่ สังคมที่มีการผลิตและบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, ร่วมคัดแยกและรวบรวมขยะ แต่ละประเภท เพื่อนำไปขาย รีไซเคิล หรือทิ้งลงภาชนะรองรับขยะแต่ละประเภทอย่างถูกต้อง เหมาะสม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลงิ้ว อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีต่อความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลงิ้ว อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลงิ้ว อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย